

1945 – 1922.-ig Ben Ferencztől Majtényi Balázsig

<https://www.noklapja.hu/hetilap/2021/11/19/ben-ferencz-a-nurnbergi-perек-utolso-elo-ugyesze/>

<https://magyarnarancs.hu/publicisztika/a-moralis-szelkakas-247204>

BEN FERENCZ, A NÜRNBERGI PEREK UTOLSÓ ÉLŐ ÜGYÉSZE

A nürnbergi perek hetvenhat éve, 1945. november 20-án kezdődtek. Interjúalanyunk egész életében azért küzdött, hogy a háborús bűnök elkövetőinek a törvény előtt kelljen felelniük tetteikért, hogy a háborúk áldozatai méltó jóvátételben részesüljenek, hogy ne lehessen emberek a származásuk és a meggyőződésük miatt üldözni.

A százkettedik évében járó Ben Ferencz erdélyi kisfiúból lett a világ egyik legbefolyásosabb jogászává, akinek történelmi léptékű hatásával talán nem is vagyunk tisztában.

Krúdy Tamás interjúja.

Good morning, Mr. Ferencz.

Jó napot kívánok, hogy van?

Á, szóval beszél magyarul.

Magyar akcentussal tudok sírni, de beszélni jobban szeretek angolul.

Hány hónapos is volt, amikor eljött a család Erdélyből, hogy az USA-ba emigráljon?

Kilenc. A nővérem még a Magyar Királyságban született, én már Romániában, úgy, hogy közben egy tapodtat sem mozdultunk el erdélyi szülőfalumból (Csóit, Máramaros megye - a szerk.)

Hogyan szólíthatom?

Eredetileg Bélának születtem, abból lettem Benjámin, amikor az Egyesült Államokba érkeztünk. Egyébként mindenki Bennek hív.

Gyerekkorában otthon milyen nyelven beszéltek a szülei?

Mind a ketten tudtak magyarul, de egymással és a nagyobb családban jiddisül beszéltek még az USA-ban is, ezért az otthonunk nyelve a jiddis lett. Nekem is ez lett az anyanyelvem, nyolcéves koromig nem is tudtam angolul.

Nem volt ebből problémája?

Dehogynem! Amikor nyolcévesen iskolába akartam menni, emiatt nem akartak felvenni, meg azért, mert nagyon kicsi voltam. Azt mondták, jöjjenek vissza egy évvel később. Aztán egy évre rá újra csak elküldték, hogy jöjjenek vissza egy évvel később. Úgyhogy elég későn kezdődött az oktatásom.

Azt olvastam, hogy nagy szegénységben éltek.

Igen, de ez a szegénység Amerikában még m indig jobb volt, mint a szegénység Romániában. Ott nemcsak hogy üldözték a zsidókat, hanem az apám, aki cipész volt, munkát sem talált, ezért döntött úgy, hogy kivándorol a család az Újvilágba. A hajón harmadosztályon utaztunk, de csak azért, mert nem volt negyedosztály. Amerikába érve **apámat egy másik zsidó ember alkalmazta**, akinek háza volt, és apám lett ott a gondnok. Ez az ember felajánlotta, hogy lakhatunk az egyik ház pincéjében, az lett az első otthonunk. Első emlékeim ide nyúlnak vissza, egy nedves pincébe Hell's Kitchenben (A Pokol Konyhája - a szerk.), ami New York egyik legrosszabb környéke volt, nagyon magas bűnözési rátával.

És mikor jött rá, hogy a kiút A Pokol Konyhájából a tanuláson keresztül vezet?

A szüleim kapcsolata nem volt jó. Elrendezett házasság volt az övék, a családjuk adta össze őket még fiatalon, akkoriban ez volt az erdélyi zsidóság körében a szokás. Noha hálásak voltak, hogy nem maradtak Romániában, a szegénység miatt sokat veszekedtek, végül nem is bírták tovább egymással, és elváltak. Én közben

megtanultam az utcán angolul, és Brooklynba kerültem egy nagynénémhez, hogy elkezdhessem az iskolát. Itt történt, hogy a nyolcadik osztályos tanárnőm, az ír származású Miss Connely kérte, hívjam be a szüleimét, mert szeretne velük beszélni az igazgató jelenlétében. Anyám jött be, a szüleim addigra már elváltak. Az igazgató azt mondta, hogy Mrs. Ferencz, Benny tehetséges fiú, egyetemre kellene mennie. Anyámmal tanácstalanul néztünk egymásra, még csak ismerni sem ismertünk senkit, aki egyetemre járt volna. Anyám jiddisül suttogva kérdezte tőlem, mit is mondott az igazgató, és amikor megértette, szolt, hogy nekünk erre nincs pénzünk. Azt felelték neki, hogy van egy speciális iskola itt New Yorkban, ami egyedülálló az egész országban, ami ugyan középiskolaként van nyilvántartva, de egyetemi szintű oktatás folyik benne, és ha elvégzem, tandíjmentesen bekerülök a City College egyetemre. Így is történt. Ám mivel alacsony vagyok, úgy éreztem, nekem többet kell teljesítenem, a legjobb egyetemre akartam járni, ezért elküldtem a jelentkezésemet a Harvard jogi fakultására, és teljes ösztöndíjjal fel is vettek.

Azt jól tudom, hogy amikor kitört a második világháború, önkéntesként azonnal jelentkezett katonának?

Igen, így történt. Amint Amerika belépett a háborúba, én azonnal jelentkeztem, de mindenhol elutasítottak különböző okokra hivatkozva, hogy a százötven centimmel túl alacsony, az ötven kilómmal pedig túl könnyű vagyok. Pilótának majdnem felvettek, de nem rendes pilótának, mert azt mondták, nem érném el a pedálokat, hanem vitorlázópilótának. Nézem a szerződést, amit az orrom alá toltak: vitorlázórepülő-pilóta. Kérdem a tisztet, mi az. Mondja, azok a motor nélküli gépek, amelyek olyan * szépen siklanak a levegőben. De hogyan mennek ezek vissza a bázisra? Sehogy, csak felszállnak, de vissza már , nem térnek. Nem írtam alá a szerződést, mert azt mondtam, én olyan gépet szeretnék vezetni, amelyik nemcsak felszállni tud, hanem leszállni is. És igazam is lett, a D-napot (A normandiai partraszállás 1944. június 6-án.

„Végig arra vártam, hogy legyen legalább egyvalaki, aki odajön hozzám, és azt mondja nagyon sajnáljuk, ami történt követően kilencvenszázalékos volt a veszteség a vitorlázórepülő-pilóták körében. Végül a gyalogságnál kötöttem ki, ahonnan őrmesterként szereltem le öt dicsőségcsillaggal.

Honnan jött a megbízás, hogy gyűjtsön bizonyítékokat a nácik háborús bűneiről?

Mint már említettem, csekélyke magasságom miatt csak a gyalogsághoz vettek fel, ahol is a harmadik hadsereghez kerültem, amelyik ment át Európába. Már az óceán túloldalán közölték velem, hogy a Pentagonból parancs érkezett, hogy kezdjek el háborús bűnökről bizonyítékokat gyűjteni. A tábornok, aki ismertette velem a parancsot, megkérdezte, mik azok a háborús bűnök. Nem tudta. De nemcsak ő, hanem akkoriban a hadseregben még senki sem tudta. Addigra én már több cikket is publikáltam a témában, erre figyeltek fel a Pentagonban.

(kik ?)

Igy lettem én az első az Egyesült Államok hadseregében, aki háborús bűnöket vizsgált ki. Az első megbízásom a „szövetséges repülősök” ügye volt. Azokról a repülőtisztekről volt szó, akiket ellenséges területek fölött lőttek le, főként Németországban, túléltek a zuhanást, a földön viszont szinte kivétel nélkül agyonverték őket.

Kik?

Főként német háziasszonyok, a férfiak ugyanis mind a háborúban voltak valamelyik csatatéren. Emlékszem, az egyik ilyen pilótagyilkosság kapcsán letartóztattam egy német nőt, akiről bebizonyosodott, hogy részt vett a lin-cselésben. Akkor odajött hozzám az anyja ennek a nőnek, aki a cipőjével verte a lelőtt repülős fejét, és elmondta, hogy a lánya két héttel korábban veszítette el mindkét gyermekét egy bombatámadásban, könnyörüljek meg rajta, és ne tartóztassam le. Ezek azok a borzalmasan nehéz helyzetek, amelyekkel a háború realitásában szembesül az ember. Végül házi őrizetet rendeltem el számára.

Úgy tudom, végig kellett járnia sok koncentrációs tábor is.

A táborok felszabadítása után, amilyen hamar csak lehetett, be kellett jutnom, hogy lefoglalhassam az ott még rendelkezésre álló iratokat, amiket még nem semmisítettek meg. Nekem akkor már őrmesteri rendfokozatom volt, de nem viseltem rangjelzést, mert a tisztek akkor nem fogadták volna el az utasításaimat, amiket úgy osztogattam, mintha egyenesen én lennék Patton tábornok (az USA európai csapatainak főparancsnoka — a szerk). Volt a zsebemben egy lepecsételt parancsnoki utasítás Patton tábornok aláírásával, hogy mindenki köteles a legteljesebb mértékben együttműködni velem, ezt én hamisítottam magamnak. Néhány alkalommal kellett csak használnom. Ez a dokumentum is szerepel azok között az iratok között, amelyek bekerültek a Holokauszt Múzeumba Washingtonban. Amikor először jártam ott, legnagyobb meglepetésemre látom, hogy ki van rakva a falra, és egy hatalmas nagy „Feloldva” pecsét van rajta. Én ugyanis anno „Szigorúan titkos” minősítéssel látta el az iratot, és a múzeum vezetése jobbnak látta, ha először a titkosszolgálattal tisztáztatja a jelenlegi minősítését, mielőtt kiteszik. Én meg rázkódtam a nevetéstől, mert az egészet én hamisítottam

(nem vitatva a szörnyűségek megtorlásának a jogosságát, de ezek szerint jogi megalapozottság helyett egy hamisítás volt a kiinduló pont ?.)

1946. október elején véget ért a Harmadik Birodalom vezetőinek pere, amelyet további tizenkettő követett. Hogyan lett önből mindössze huszonhét évesen az Einsatzgruppe („SS-halálbrigád” néven is ismert félkatonai szervezet -a szerk.) per

főügyésze?

Miután a háborút követően hazatértem Amerikába, és álláskeresésbe fogtam, mint megannyi más leszerelt katona, **megint szóltak a Pentagontól**, hogy menjek vissza Németországba. A feladatom az lett, hogy a már letartóztatott gyanúsítottakról gyűjtsem össze a bizonyítékokat. Összeverbuváltam ötven embert, és gőzerővel nekiláttunk a munkának. Aztán egy nap az egyik emberem azzal állt elé, hogy nézzem meg, mit talált, és átnyújtott egy vastag iratköteget, amelynek a fedlapján németül az állt, hogy „Helyzetjelentés a keleti frontról”. Szigorúan titkos, részletes napi jelentések voltak benne az Einsatzgruppe, főként a keleti front mögött tevékenykedő SS-halálbrigádok tevékenységéről, hogy mennyi zsidót öltek meg az egyes városokban. Azonnal tudtam, hogy új pert kell indítanunk, itt van a bizonyíték a kezemben. Huszonhét éves voltam akkor, és ez volt életem első ügye.

Mit érzett, amikor szembenézett ezekkel a tömeggyilkosokkal?

Megvetést. Tagadtak mindent, egyetlenegy sem mondta, hogy bánja, ami történt. Amíg Németországban voltam, végig arra vártam, hogy legyen legalább egyvalaki, aki odajön hozzám, és azt mondja, Mr. Ferencz, nagyon sajnáljuk, ami történt. Senki nem kért bocsánatot. Összevissza hivatkoztak mindenféleképpen, hogy parancsra tették, hogy ott sem voltak, hogy a nagymamájuk temetése volt akkor, különböző kifogásokkal éltek. A háromezer Einsatzgruppe-tag közül, akik egytől egyig mind tömeggyilkosok voltak, végül huszonkét ember ellen folyt le az eljárás, és tudja, miért? Abból a banális okból kifolyólag, hogy ennyien fértek be a nürnbergi tárgyalóteremben a vádlottak padjába. Igyekeztem gondosan kiválogatni a legnagyobb bűnösöket. A pert megelőző napon, ami vasárnap volt, bent ültem az üres tárgyalóteremben, és azon gondolkodtam, hogy nem fogok egyszerűen csak halálos ítéletet kérni ezekre a gazemberekre, itt többre van szükség. Hogyan is lehetne igazságot szolgáltatni egymillió megölt emberért azzal, hogy most kivégzünk huszonkettőt?! Ezért arra gondoltam, azt fogom kérni a bíróságtól, hogy erősítse meg a nemzetközi büntetőjog erejével, hogy a világon minden embernek joga van békében és méltóságban élnie, függetlenül a nézeteitől vagy a származásától. Ennek kimondását kértem a bíróságtól, és meg is történt.

Ön kulcsszerepet játszott a zsidó jóvátételi programok elindulásában is.

A Harvard jogi fakultásán hamar megtanultam, hogy ha valaki valami rosszat elkövet, akkor kötelessége azt a lehetőségeihez mérten helyrehozni. Még Németországban voltunk, **amikor egy nap felhívott Párizsból az egyik vezető zsidó szervezet, hogy az ú**

(ezek szerint egy zsidó szervezet kezdeményezte a úgynevezett 59-es katonai kormányzási törvény értelmében – tehát nem egy létező törvény, hanem egy átmeneti rendelkezés alapján - a náci uralom alatt elvett ingó és ingatlan vagyont vissza kell szolgáltatni az eredeti tulajdonosoknak.)

Ez teljesen egyértelmű jóvátétel azok számára, akik életben vannak. De mi van azokkal, akiket meggyilkoltak? Ők nem kaphatják vissza a tulajdonukat, úgyhogy bele kell venni a törvénybe azt a kitétel, hogy élő tulajdonos hiányában, vagy olyan tulajdon esetén, amiért nem jelentkezik senki, az adott tulajdon egy zsidó jótékonyági szervezetre szálljon, amelyik az így befolyó jövedelemből a túlélőket támogatja. Mivel én részt vettem a nürnbergi perekben, tisztában voltam a náci büntetteivel, rengeteg információ állt a rendelkezésemre, ezért engem bíztak meg, hogy állítsam fel az első ilyen jóvátételi szervezetet. Felhívtam a feleségem, és megkérdeztem, mit szólna, ha még egy kicsit Németországban maradnánk. Mégis mennyire kicsit? Hát úgy két évet. Ilyen jó ügyre nem mondhatasz nemet, mondta, úgyhogy beleegyeztem, hogy maradunk.

Szóval akkor már házasember volt. Mikor nősült meg?

Csak a háború után, mert azt mondtam Gertinek (a magyar származású Gertrúd Ferencz 2019-ben halt meg -a szerk.), aki a gyerekkori szerelmem volt, és már középiskolás koromban tudtam, hogy őt akarom feleségül venni, hogy csak akkor akarok megnősülni, ha már el tudom tartani a családom. A lánykérés után még három évig jártam a Harvardra, három évet voltam a hadseregben, és csak miután leszereltem, akkor házasodtunk össze. Nászútra pedig Berlinbe mentünk, mert ugyebár a Pentagon visszaküldött.

Azt olvastam, hogy az ön házassága sokkal jobb volt, mint a szüleié.

Nekem hihetetlenül jó házasságom volt. Több mint hetven éven keresztül voltunk házасok. Soha nem veszekedtünk, sohasem volt közöttünk hangos szó, elképzelhetetlenül boldogok voltunk.

Mi a titka az ilyen hosszú és boldog házasságnak?

Türelem, elfogadás, és sokat segít, ha a felek alaposan ismerik egymást.

De térjünk vissza a jóvátételhez. Ön elfogadta a francia zsidó szervezet felkérését.

Igen, és létrehoztam a Zsidó Jótétel-utódlási Szervezetet (Jewish Restitution Successor Organization), majd kineveztem magam vezérigazgatónak, hogy elkápráztassam a németeket, akiknek vezér is voltam, igazgató is voltam, és nem tudhatták, hogy az egész szervezet én vagyok. Az 59-es törvényt a fenti kiegészítéssel elsőként az Egyesült Államok fogadta el, és először Németországban alkalmazták.

(tehát utólag, lobbitevékenységgel törvényesítették jogszerüvé a korábbi ideiglenes háborús időkre szóló rendelkezést.)

A végrehajtásához természetesen munkatársakat kellett felvenni, amihez pénzre volt szükségem, úgyhogy felkerestem Glay tábornokot, aki 1947 és 1949 között Németország amerikai megszállási övezetének katonai kormányzója volt, és

megkérdeztem tőle, nem kérhetnék-e kölcsön az amerikai hadseregtől egymillió dollárt, amit egyből megadunk, amint visszaszereztük az elvett tulajdonokat. Azt kérdezte, ezt ő megteheti-e legálisan, mire azt mondtam neki, itt van a zsebemben egy felhatalmazás, hogy megteheti. Clay erre leküldött a pénzügyre, és megkaptam a pénzt.

Csak úgy odaadtak önnek egymillió dollárt?

Sőt még többet, és most olyasmit mondok el, amit életemben eddig nem. Kezdjük onnan, hogy ötven embert vettem fel, hogy menjenek el Németország minden földhivatalába, és ahol 1933-at követően tulajdonátruházást találnak egy zsidónak látszó névről német névre, arra jelentsék be az igényünket. Végül összesen 163 000 visszaigénylést nyújtottunk be, ám még messze nem végeztünk a munkával, amikor az egymillió dollár elfogyott, úgyhogy felhívtam Clay tábornokot, és kölcsönkértem még egymilliót. És amikor az is elfogyott, még mindig nem voltunk meg a munkával, úgyhogy kértem még egyet, azaz ösz-szesen hárommillió dollárt. Közelgett a kölcsön visszafizetésének napja, amikor feltárult előttem egy lehetőség, amit meg is ragadtam. Felhívtam Washingtonban John McCloyt (jogász, elnöki tanácsadó - a szerk.), és azt mondtam neki, ha ragaszkodnak hozzá, természetesen vissza fogom fizetni a pénzt, de úgy gondolom, nem kellene ragaszkodniuk hozzá, mert az nem lenne helyénvaló. És miért nem? - kérdezett vissza McCloy. Hát azért, mert önök röviddel ezelőtt adtak vissza a háborús bűnökért elítélt Alfried Knappnak olyan ingatlanokat, amelyek több mint egymilliárd német márkát érnek. Ha ezek után önök a zsidó áldozatoktól visszakérnék a hárommillió dollárt, az szerintem nem lenne helyes. Erre McCloy megkérdezte, ezt ő megteheti-e legálisan, mire azt feleltem neki, itt van a zsebemben egy felhatalmazás, hogy megteheti, mire egy mozdulattal kihúzta a hárommillió dolláros adósságot.

(“ itt van a zsebemben a felhatalmazás”: ez teljesen jogszerű...)

Annyi mindent csinált hosszú élete során, mit tart a legnagyobb eredményének?

Az igazán nagy eredmény az lenne, ha sikerülne megállítanom a háborúskodást a világon, de azt nem fogom megérni. De már az is megteszi, ha rombolni tudom a háború nimbuszát. Évszázadokon keresztül dicsőítették a háborút, én meg azt mondom, nincs ennél ostobább dolog a világon. Ha valaki választhat jog és háború között, és a háborút választja, az idióta. Engem egész életemben Eisenhower elnök szavai vezéreltek, aki a következőket mondta: „A szó legszorosabb értelmében a világnak nincs többé lehetősége választani erő és törvény között. Ha a civilizáció túl akar élni, a törvény hatalmát kell választania.” Ez annyira igaz, hogy az a megdöbbentő, mennyire nehéz elérni, hogy a nagyközönség is elfogadja.

(“a törvényt “)

Majtényi Balázs

A morális szélkakas

Az alkotmányozásról és annak mikéntjéről dúló vita a következő lényeges kérdéssel nem foglalkozik érdemben: meg lehet-e tagadni egy amorális jogrend szabályait? És erre hivatkozással eltekinthet-e a bíró az egyébként hatályos jogszabályok alkalmazásától, vagy alapíthatja-e ítéletét az Alaptörvénnyel szemben a '89-es Alkotmány rendelkezéseire? Alkotmányozhat-e feles többséggel egy új parlament? Felfüggeszthető-e az Alkotmánybíróság működése? Fordulhatnak-e a sztrájkjog korlátozása ellen tiltakozók a polgári engedetlenséghez? E cikk a továbbiakban az erkölcstelenség két fajtája, az erkölcsi szabályok akarása nélküli élet, illetve az ordas eszmék követése közül csak az előbbivel foglalkozik.

Úgy vélem, a felsorolt lépések mindegyike igazolható lehet abban az esetben, ha a hatalom bizonyíthatóan nem kíván erkölcsi szabályok szerint élni, és ezt tükrözi a jogrendje is. Az amorális rendet mindenkinek el kell utasítania, aki erkölcsi elveket követ - e formula alkalmazása különösen fontos lehet olyan időkben, amikor nem látszik a liberális demokrácia tömegtámogatottsága.

Az alkotmányosság helyreállításáért küzdők elsődleges célja a szélesebb társadalmi támogatottság megszerzése kell, hogy legyen, az alkotmányozás pedig csak egy hosszabb folyamat záróakkordja lehet. A szivárványkoalíció támogatásához és az Alaptörvény elutasításához elég azt elfogadni, hogy a jelenlegi alkotmányos rendszert a jó és rossz iránti totális közöny dermeszti meg, ami a hatalom által árasztott dezinformáció-tömeggel karöltve megrontja a politikai közösséget. E közöny megnyilvánulási formája például az, hogy az alkotmányszöveg a keresztény értékrendre utalást különböző csoportok elleni uszítással (például menekültek, LMBTQ-emberek) társítja. Ezen túl megnyilvánul a hatalom pusztá akarásában, a felülről szervezett lopásban, a politikai előnyökért különböző diktátorokhoz sündörgő külpolitikában, vagy a konzervatív értékrendre való hivatkozáshoz társuló fene nagy intézményromboló kedvben is. Sokszor tűnik úgy, hogy a magyar politika az elvtelen vezér akaratából formál jogi szabályokat - ezzel szemben mondjuk a lengyel politikusok legalább azt a benyomást keltik, hogy alkotmányos intézményeiket sziklaszilárd hittal rombolják.

Az ettől még kérdés marad, hogy az erkölcstelenség magából az Alaptörvényből fakad-e, vagy ez az alkotmány valójában nem is befolyásolja érdemben az azt

módosítgató politikát - de ahhoz, hogy az Alaptörvényt megtagadjuk, erre nem kell most válaszolnunk.

Az emberi közösségek szabályai erkölcsi értékeken alapulnak, ebben például bizonyosan különböznek a társasjátékok szabályaitól. Így elutasítható az a jogrend, amely nem tükröz következetesen morális elveket, mint ahogy a szélkakas sem szolgálhat morális irányítúként. Ilyen alapon utasítható el az a rendszer, amely a múltó pillanat érdekeitől vezérelve hol ide, hol oda fordul menekült- vagy külpolitikájában. Épp emiatt sem viselkedhetünk elvtelen sakkbábuként a rezsím játszmáiban - ezzel persze nem állítom azt, hogy nincsenek olyanok, akik szívesen szolgál (ná)nak erkölcstelen jogrendszerek bástyáiként. A társasjátékok szabályaitól eltérően viszont az ilyen rezsímekben a szabályok is állandóan változnak, a jogbiztonság is csupán önmagából kifordult fogalomként létezik. A rezsím életben tartásának ára pedig minden lehetséges erőforrás felhasználása a játékban részt vevők dezinformálására.

A magyarországi rezsímnek vannak ugyan szabályai, de olyan morális elvek hiányában, amelyeket a rendszer ténylegesen komolyan venne, a jogrend szabályai megtagadhatók. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy érvénytelenek lennének például az Orbán-rezsím idején kötött adásvételek vagy házasságok, de az alkotmánya minden bizonnyal elutasítható.

Egy olyan jogrendszer szabályainak elutasításához, amely nem követ morális elveket, sem befogadó, sem ordas eszméket, a következő minimális közös alap kinyilvánítása szükséges: erkölcsi elveket követve kívánunk élni. Ez még akkor is igaz, ha az elutasítás jelenleg a közmédia dezinformáció-halmazának a közegellenállásába ütközik. Világnézetüket tekintve sokfélék lehetnek a rendszer ellenfelei, ott lehetnek köztük a szabad királyválasztók és a köztársaságpártiak, az alkotmányos demokrácia hívei, bal- vagy jobboldali diktatúrák után sóvárgók, vagy a társadalmi forradalom támogatói is. Vezetői soraik közt tudhatnak egalitárius polgári jogi aktivistákat, korábban paramilitáris alakulatokban menetelő, de bűnbánó exraszszistákat egyaránt, és éppúgy lehetnek köztük megveszekedett ateisták, mint buzgó katolikusok.

A kirekesztő eszméket szolgáló immorális rezsímek megtagadása sok tekintetben nehezebben igazolható, mint az amorális jogrend elutasítása, hiszen az előbbieket esetében valóban tömegek tarthatják követendőnek a rendszer szabályait és a vezér parancsait. Ilyenkor annak megállapításához kell mércét találni, hogy a rezsím vajon olyan mértékben sérti-e az egyenlőséget és az igazságosságot, hogy a szabályai megtagadhatók.

A jelenlegi alkotmány elutasítását azonban az emberi jogok kérdéséről is függetleníteni lehet. Erkölcsi alapot ettől függetlenül találhatnak a rendszer ellenfelei küzdelmükhöz, ilyen lehet a „ne éheztesd embertársaidat”, a „ne lopj”, vagy „a ne hazudj” élvek elfogadása, amelyek elég szélesre nyithatják a szivárványkoalíció

kapuját a csatlakozni kívánók előtt. Az elutasítóknak abban a kérdésben sem kell egyetérteniük, hogy a Custav Radbruch jogtudós által 1946-ban fabrikált formula, amely szerint a náci Németország jogrendszere az egyenlőség és az igazságosság elveinek kirívó sérelme miatt elveszítette érvényességét, adaptálható-e a magyar esetre. Elég annyit mondani, hogy az amorális jogrend, ami érzéketlen a jó és rossz iránt, nem létezik: „Neve szégyen, neve átok: Ezzé lett magyar hazátok.”

Egy olyan jogrendszer szabályainak elutasításához, amely nem követ morális elveket, sem befogadó, sem ordas eszméket, a következő minimális közös alap kinyilvánítása szükséges: erkölcsi elveket követve kívánunk élni.

MAGYAR NARANCS 2022. március 24. PUBLICISZTIKA 23